

Om Jyllands Studehandel.

Jyllands forrige Velstand er bekjendt. Herregaardene udmærkede sig ved gode Bygninger, hvoriblandt solide, anseelige, skønne Bopæle, og ved den Orden, som herskede der. Endnu finder man enkelte saadanne Herregaarde, men paa sine Steder passe de ei længere til Eiernes Kaar.

Hollænderne hentede paa deres Skibe de staldede Stude, betalte derfor deres Dukater, og disse bevarede man længe med Omhyggelighed. Efterhaanden som denne Uffætning aftog, brugte Kjøbenhavn, men især Hamborg med Altona og Lybek, mere Slagteqvæg, fornemmelig saalænge man der var vant til om Efteraaret at indslagte flere fede Stude til Huusholdningen; man fandt da en Værd i selv at kjøbe disse, om Ufstenen at vise de slagtede Stude frem, og beværte Enhver, der saae og naturligviis roste dem. Prisen paa Kjødet var vel ikke høi, men Landmanden levede i Almindelighed simpelt. Skatterne vare ringe, man førte en god ordentlig Huusholdning, og saaledes slog den aarlige Indtægt til; man lagde endog noget tilside, for at kunne bære mødende Uheld, f. Ex. Dvægsyge.

Den nordamerikanske Befrielsekrig 1773-1783 forskaffede Kjøbenhavn, Flensborg, maaſke endnu mere Hamborg og Altona, en uhyre Afſætning, hvoraf ogſaa Sylland efterhaanden drog Fordeel, iſær da man i nogle jydſke Stæder begyndte at udføre ſaltet Kjøb. Dog vandt Marſkbeboerne i Hertugdømmene mere, og ublagde, da Græſningen bragte ſaa ſtor Fordeel, mange af deres Jorder hertil, ſaa at enkelte Gaarde næſten ikke beholdt mere Jord under Ploven.

Imellem den nordamerikanske Krig og den franſke Revolution indtraadte vel en Stilſtand i denne Handel; dog ſank Priſerne ikke ſaa be-tydeligt; Velſtand var der, men med den ind-ſandt ſig ogſaa Luxus, iſær i Marſken.

I de ſidſte 10 Aar af forrige Aarhundrede ſtege Priſerne meget i Hamborg. Enhver, ſom førte Stude derhen, tjente ved dem, hvor dyrt man end havde indkjøbt; der manglede derfor ikke paa Folk, ſom dreve denne Handel.

I Begyndelſen af dette Aarhundrede ſtode Priſerne høit, og Eiderſtædt vandt meget under Elbblofaden (Hamborgs og Altonas Handel gik over Lønningen) men viſtnok til egen Ulykke; ſom det kom, ſaa gik det.

I al den Tid bleve jydſke Staldſtude (b. e. 5 til 6 aarige, fodrede den ſidſte Winter med Korn) betalte med omtrent 120-130 Rthr. Cour.

Parret, og da Coursen sjelden steg over 10 til 12 pCt., saa kom Stykket af disse Stude paa 50 til 55=56 Rthr. Sl. S. Cour. eller 40 til 45 Species.

Siden hævede Priserne sig nominelt, som de danske Banknoter faldt, dog aldrig forholdsmæssigt, hvortil vel ogsaa Lybeks og senere Hamburgs Ulykke bidrog. I Lybek var Uffætningen ringe, og i Hamburg Torvet næsten stedse oversfyldt, saa at Uffætningen kun bragte Fordeel for dem, der havde kjøbt tidligt, og først ved Afleveringen indvexlede det nødvendige danske Courant. Hertil kom, at Tolden paa Stude blev forhøiet (ved Udsørsel fra Jylland til Hertugdømmene udgjorde den 2 Spec. for hver Stud, herfra til Ublans det 4 Spec. 8 Sk., og i Accise ved Hamburgs Porte 4 Rthr. 8 Sk. Cour. eller 3 Spec. 20 Sk.) til samme Tid som Omkostningerne steg paa Torvet, der fra Hamburg blev forlagt til Altona med $\frac{1}{2}$ Spec. Stadepenge pr. Stk.

Alligevel bleve mindre Stude om Efteraaret kun betalte med 24 Spec. i Hamburg, større med 30 Spec., og dog havde Marskbeboerne, foruden de nævnte Udgifter, endnu at bære 8=9 Spec. i Omkostninger for Jorden, hvorpaa Studen var græsset, og for Transporten. Der blev altsaa næsten intet Nettoprovenu.

Den største Deel af disse Byrder og Tab hvilede paa Jylland; en Lykke var det, at man

stedse hvert Aar indkjøbte igjen fuld Besætning, og saaledes reddede en Deel af Driftscapitalen.

Pengevæsenets Forandring i 1813 traf naturligviis ogsaa Jylland haardt. De vestlige Egne kom da overeens om, kun at handle i Spec. eller Rdlr. Sølv, og saaledes sluttes der endnu hvert Kjøb.

Følgen af alle disse Uheld var, at de bedste Staldstudies Værdie bragtes fra 40-45 Spec. ned til 17-18 maaskee til 16 Spec. Stk. Imidlertid er den i de sidste 2 Aar stegen til 24 à 25 Spec., vel mere af den Aarsag, at der ikke var nogen Dverflod i Landet til de større Gaardes Besætning, end fordi der var Begjering derefter i Udlandet; thi i Kjøbenhavn og Hamborg eller paa Torvene i Hertugdømmene blev der sædvanligen tabt Penge.

Den største Deel af Godseierne i Jylland søge at erholde deres Hovedindtægt ved at fodre eller halvt at fede 4- til 5aarige Stude. Disse græsses i Almindelighed Sommeren forud, fodres om Vinteren enten blot med Hø og Halm, eller med noget eller alt Kornet, og sælges om Foråret. Enkelte have gode Græsmarker; dog er dette sjældent. Saadanne Godser lægge desuden nogle Heste og Kalve til. Hvor der fodres med Sæd, er slet intet Korn tilsalg, selv om Eieren hæver Tiende.

Den forrige Handel med Stude er for saa vidt forandret, som man ikke lader dem blive saa gamle, og ikke giver dem saamegen Sæd.

I det første Aar blive Studene, der ere af liden Race, kun magert opfødede hos Bønder; med det 2de Aar, eller før, komme de til større Gaarde, hvor de finde bedre Næring; med det 3die eller 4de Aar til Herregaardene, og derfra til Torvene i Hertugdømmene, eller ogsaa de holdes endnu eet Aar paa Stald, for at gaae som Slagteqvæg til Kjøbenhavn, eller som Græsstude til Hertugdømmene. Dog sendes enkelte Partier derhen umiddelbart fra store Bøndergaarde.

Det er indlysende, at den lille Race og flette Fodring i de første Aar kun giver smaat Qvæg, om endog Kjødet i dets fede Tilstand er kraftigt og fint, og at det altsaa bringer liden eller ingen Fordeel; dertil kommer endnu, at disse Stude kun finde Uffætning i Kjøbenhavn og fornemmelig i Hamborg.

Studedrivten til Kjøbenhavn medfører en reen Udgift af 5 til 6 Rbd. Sedler pr. Stykke, og et Tab af 5 til 10 Rbd. af Kjøb og Fidt; følgelig gaaer paa hvert Pund 3 β . tabt, hvoraf altsaa hverken Slagteren eller Kjøberen har nogen Fordeel. Den sjællandske Landmand faaer nu efterhaanden Lust til at holde større Hornqvæg, og finder Dymuntring og Leilighed dertil

ved de større Racer paa Frederiksborg og hos enkelte Private. Vel ere hans maadelige Græsgange ham i saa Henseende til Hinder, men hans Tilbøielighed til Kornavl og Forkjærlighed for Gjødning vil snart føre ham til Staldfodring og sætte ham istand til at holde Dvæg af større Race, ligesom ogsaa den stærkt tiltagende Dyrkning af Kartofler o. s. v. til Kreaturers Fødemiddel allerede bringer meget Slagteqvæg til Kjøbenhavn.

Denne Veil til Uffætning vil besaarsag for Sjælland aldrig igjen blive fordeelagtig, men stedse mere og mere aftage og endelig ganske ophøre.

Men Hamborg kan ligesaalet blive noget hensigtsmæssigt Uffætningssted for Sjælland, om endog denne Veil lettedes ved Toldens Ophævelse; thi de 30, 40 til 50 Mile og derover forarsage næsten samme Omkostninger som til Kjøbenhavn, og vel et endnu større Tab af Kjøb og Tid. Den dobbelte Omsætning, først fra Sjælland til Hertugdømmene, og fra disse til Hamborg, o. s. v., som ovenfor er omtalt, formindsker Prisen; hvortil endnu kommer, at de fleste Landmænd paa den vestlige Side af Hertugdømmene, hvilke give sig af med denne Handel, selv bære store Byrder paa deres Fordeielser; at mange af dem ved Tidomsstændighederne ere komne tilbage, og igjen have taget

en stor Deel af deres Græsgange under Ploven; at andre ikke engang ere istand til at kjøbe det nødvendige Qvæg, hvis Græsning derfor er i saa Velhavendes Hænder, og endelig at Hamborg er næsten deres eneste Uffætningssted, og altsaa sædvanligen oversfyldt. Mange Marskbeboere tillægge desuden selv Ungqvæg af deres Køer, formere derved Tallet af det Qvæg, som gaaer til Hamborg, og bidrage til at nedsætte Prisen.

For Jylland kan altsaa denne Handel kun bestaae under gunstige Omstændigheder, saasom en Søkrig, og især Spærring af Nordamerikas Kjødaffætning; men herpaa tør man dog aldrig regne, og endnu mindre føre Landoeconomien derafter.

Vel er i de sidste 2 Aar Prisen paa unge Stude opdiven saa høit i Jylland selv, at Pundet af disse kom ligesaa dyrt, ja dyrere, end Fedestude betalte i Kjøbenhavn og Hamborg. Men dette, som hidrører fra Mangel paa Besætning i Landet, afgjør intet, da det endelige Salg ikke holder Skridt dermed.

Skulde denne Erhvervsgreen bringe Fordeel, saa maatte Studene være af større Race, holdes godt fra Begyndelsen af saavel som siden; gode Græsgange maatte tilveiebringes for dem, eller ogsaa maatte de opfødes med passende Foderurter paa Stald (idetmindste i de første Aar), derefter fuldkommen fedes, slagtes i Jylland selv og sam-

mestedsfra udføres som Handelsartikel. Som tilforn vilde Kjøbmænd i Søstæderne igjen bringe denne Handel i Gang og søge Affætning i Udlandet; og en Deel jydsk Dvæg vilde blive udført tillands til høiere Priser end nu.

Kjøbmændene i de jydskke Stæder havde at kæmpe med store Vanskeligheder: dertil maatte regnes:

1. Udsørfelsomkostninger: Told, stemplet Papir, Skib og Ladning o. s. v., men som ved Regjeringens Wiisdom kunde nedsættes.

2. De store Byrder, som hvile paa Skib og Ladning i Udlandet, Bud og Forbud sammesteds, s. Ex. i England, Frankrig, Spanien, Portugal, Sydamerika og disse Landes samtlige Colonier. — Ved Handelstraktater kunde vel nogle Fordele opnaaes, saaledes som den med England afsluttede viser sig velgjørende for vore danske Skibe.

3. Concurrencen med Nordamerika, hvis Hornqvæg uden Omkostninger ernæres og fedes paa udyrkede Jorder, uden Told og Byrder udføres, og staaer i det bedste Rygte.

Disse Hindringer kunde den jydskke Agerbruger og Kjøbmand kun overvinde ved Nøisomhed, Flid, den største Nøiagtighed og Ærlighed; der maatte kun udføres de bedste Varer, omhyggeligst tilberedede, for at de kunde komme i det Rygte, som Hamborgerens og Nordamerikans

rens, eller maaſkee endog overgaae dem, og ſaaledes holde Priis med diſſe. Egne Skibe og gode Skibsførere vilde meget bidrage til Sagens Fremme, og formindſke Dpoffrelſerne i Begyndelſen. Kunde maaſkee ved politifke Forhold et ſaadant Tilfælde ſnart indtræde?

Det andet Slags Befætning paa Herregaarde og ſtorre Landeindomme i Sylland beſtaaer i Kær, og Meierierne tiltage eſterhaanden, da Stusbehandelen ikke ſvarer Rente.

I forrige Tider blev det jydſke Smør ſolgt i Kjøbenhavn, Lybek og Hamborg til langt ringere Priſer, end det fra Hertugdømmene. Om der endog i de ſenere Aar er vundet meget ved ſtorre Omhyggelighed, ſaa bliver dog Priſen paa det jydſke Smør meget trykket ved Tidſpilde og Omkoſtninger, ſamt ved den dobbelte Dmsætning, og Handelen dermed kan kun betale ſig ved umiddelbar Udførsel fra Sylland ſelv til Udlandet, f. Ex. England. Ligeledes maatte Ost og Fleſk udføres directe fra Sylland, hvis diſſe Artikler ſkulde affættes til vedbørlig Priis.

Til et fordeeltigt Meierie hører, foruden gode Varer, ogſaa diſſes hurtige og ſtabige Afſætning; men hertil ſynes Syllands Beliggenhed ikke ganſke gunſtig.

Kornavlen bliver i Syllands øſtlige Egne overhovedet drevne med Indſigt og Omhu, og godt Korn dyrket med paſſende Sædſifte. Men

saalænge Kornhandelen ikke har nogen fast Gang, saalænge Indførselen i andre Lande, navnlig England, staaer under saa trykkende Indskrænkninger og Afgifter, og kun i Nødsfald tillades, saa kan Landmanden kun have ringe Nytte af denne Uffætning, og endnu mindre indrette sin Drikt derefter, da Følgen ikke viser sig førend eet Aar er gaaet, ofte først efter to eller tre Aar, og al Vexel er Landmanden farlig, stedsse idetmindste Koftbar.

Hesteavl en er i Jylland ikke ubetydelig, og indbringer Landet aarlig skønne Summer. Vel er denne Handel i flere Aar ikke gaaet efter Ønske; om Aarsagen ligger i Hestenes Bestaaffenhed eller Mangel paa Søgning derefter, eller i begge Omstændigheder, kunde af Sagkyndige let udfindes; her maa den Formodning være nok, at Hestenes Priis i Almindelighed ikke opveier Omkostningerne, som de indtil 4de og 5te Aar foraarstaae.

Paa samme Maade forholder det sig med Faare- og Svineavl en, saa at den jydske Landmand ikke har den rene Intægt deraf, som han burde opnaae.

Agerdyrkerne i Jylland have længe følt Nødvendigheden af at fremstribde med Lidsalderen. Forholdene til andre Lande have forandret sig; for 50 Aar siden f. Ex. udførte Danmark saltet Kjød og Fedevare til Nordamerika, og nu

forsyner dette Land alle Torve i Europa rigeligt dermed; hvilken Omvæltning i Handelen!

Vor allernaadigste Regjering har vistnok for længe siden bemærket disse Mangler; det viser dens Omsorg for at indføre en bedre Race af Heste, Hornkvæg og Faar, dens Omhu for at oplive vor Skibsfart og Handel ved Traktater med andre Lande, hvoraf Frugterne først efterhaanden kunne vise sig, men heller ikke ville udeblive.

H. C. Valentiner
til Gjeddesbahl.